

Ulbmilat ja njuolggadusat našuvnnalaš unnitlogubargui Jáhkámáhki gielddas/ Jokkmokks kommun/Jáhkámáhke kommuvnnas

2021-2023

Álggahus

Dát ulbmilat ja njuolggadusat addet doarjaga ja reaiddu beaivválaš barggus nannet našuvnnalaš unnitloguid gieldda doaimmain ja čevžin dihte gáibádusaid hálddahasgielddan sámigielaide ja vuođđosuoji iežá našuvnnalaš unnitlogugielaide. Ulbmiliid ja njuolggadusaid galgá dárkkistit unnimus aktii jahkái.

Duogáš

Našuvnnalaš unnitlogut Ruotas leat sámít, juvddalaččat, duortnuslaččat, ruotasuopmelaččat ja romat. Sámiin lea dasa lassin erenoamáš sajádat eamiálbmogin.

Jagi 2000 dohkkehuvvui sámigiella, suomagiella, jiddiš, meänkieli ja romani chib unnitlogugiellan Ruotas. Jáhkámáhki gieldda šattai dalle ovtta Árjepluviin, Jielleváriin ja Gironiin hálddahasgielddat sámigillii.

Ođđajagimánu 1 beavvi 2010 nannejuvvui našuvnnalaš unnitlogugielaide vuoigatvuođat go ásahedje Lága našuvnnalaš unnitloguid ja unnitlogugielaide birra (SFS 2009:724). Áigumuš lágain lea suddjet ja ovddidit unnitlogugielaide ja doarjut našuvnnalaš unnitloguid vejolašvuođaid sealluhit ja ovddidit kultuvrraset. Mánáid ovdáneapmi kultuvrralaš identitehtas ja geavaheapmi iežas unnitlogugielas galgá erenoamážit ovddiduvvot.

Lága bokte visot gielddat Ruotas leat geatnegahtton dieđihit našuvnnalaš unnitloguide sin vuoigatvuođaid birra, gaskkustit dieđuid lága birra gielddalaš doaimmas ja čađahit ráđđehallamiid jus lea vejolaš áigeguovdilis unnitlogujoavkkuiguin.

Earret dán de mánnga gielddat leat hálddahasguovllut ovttá dahje mánnga našuvnnalaš unnitlogugielaide. Dáid gielddain lea nannejuvvon suodji sámigillii, suomagillii ja meänkielii. Hálddahasgielddat galget čađahit doaimmalaš doaibmabijuid sihkarastin dihte ahte bargit giellamáhtuiguin gávdnojit doppe gos dárbu lea. Dása gielddat jahkásaččat ožžot stáhtajuolludeami lassegoluide.

Ođđajagimánu 1 beavvi 2019 láchka ođasmahttui ja čavgejuvvui earret iežá vuoigatvuohta oažžut olles dahje mearkašahti oasi bálvalusas ja fuolahusas boarrásiiddivššus hálddahasgielddain bargiin geat máhttet suomagiela, meänkieli ja sámigiela, gos ovdal čuočču oassi. Diehtujuohkin- ja ráđđehallangeatnegasvuohta našuvnnalaš unnitloguide nannejuvvo maid nugo čanus ja čielggadeapmi Skuvlalágas (2010:800) ja Sosiálabálvalusláhka (2001:800) ja vel gáibádus hálddahasgielddaide dohkkehit ulbmiliid ja njuolggadusaid iežaset unnitlogupolitihkalaš bargui.

Vuoigatvuohta ovttaskasaide muhtin dilálašvuođain fállujuvvot ovdaskuvlla ja muhtin iežá pedagogalaš doaimma sámigillii muddejuvvo 8 kapihttalas. 12 a § ja 25 kap. 5 a § skuvlaláhka (2010:800) (§ 17).

Jáhkámáhki gieldda ovddasvástádus mii guoská vuodđosuoji

-Gielddat galget dieđihit našuvnnalaš unnitloguide sin vuoigatvuođaid birra ja almmolačča ovddasvástádusa.

-Gielddain lea erenoamáš ovddasvástádus suddjet ja ovddidit našuvnnalaš unnitlogugielaid ja galgá maid muđui ovddidit našuvnnalaš unnitloguid vejolašvuođaid doalahit ja ovddidit kultuvrraset Ruotas. Mánáid ovdáneapmi kultuvrralaš identitehtas ja geavaheapmi iežas unnitlogugielas galgá erenoamážit ovddiduvvot.

- Gieldda galgá addit váikkuhanvejolašvuođa našuvnnalaš unnitloguide áššiin mat gusket sin ja nu nu guhkás go vejolaš ráđđehallat unnitloguiguin dakkár áššiin.

Ráđđehallamat galget čađahuvvot nu ahte gielddas lea strukturerejuvvon ságastallan našuvnnalaš unnitloguiguin áigumušain ahte galget váldit vuhtii sin oaiviliid ja dárbbuid gieldda mearrádusain.

-Gieldda galgá erenoamážit ovddidit mánáid ja nuoraid vejolašvuođaid váikkuhit ja ráđđehallat áššiin mat gusket sin ja heivehit hámiid sin eavttuid mielde.

-Gielddat galget dohkkehit ulbmiliid ja njuolggadusaid iežaset unnitlogupolitihkalaš bargui ja jeavddalaččat divuhit daid.

- Ovttaskasain lea riekti geavahit suomagiela ja meänkieli njálmálaš ja čálalaš aktavuodain gielddain áššiin gos ovttaskas lea oasálaš dahje sadjásaš oasálaš, jus ášši sáhtta gieđahallot bargis guhte máhtta suomagiela dahje meänkieli. Dát galgá maid guoskat romani chib ja jiddiš nu guhkás go vejolaš.

- Gieldda galgá fállat dasa gii gáibida vejolašvuođa oažžut oasi dahje mávssolaš oasi dan bálvalusas ja fuolaheamis man fállat boarrásiidfuolaheami rámaid siskkobealde bargiin geat máhttet suomagiela, jiddiš, meänkieli, romani chib, jus gielddas leat bargit dakkár giellamáhtuiguin.

Jáhkámáhki gieldda ovddasvástádus sámigiela hálddabusgielddan

- Ovttaskasain lea riekti geavtit sámegiela iežas čálalaš aktavuodain gielddain. Dat guoská áššiid gos ovttaskas lea oasálaš dahje sadjásaš oasálaš, jus áššis lea čanastat gildii.

- Jus ovttaskas geavta sámegiela dakkár áššis, gieldda lea geatnegas addit njálmálaš vástádusa seamme gillii. Ovttaskasas geas váilu juridihkalaš veahkki lea riekti dan lassin gáibidit čálalaš jorgalusa mearrádusas ja mearrádusa ákka áššis sámegillii.

- Gieldda galgá muđuinai viggat váldit vuostá ovttaskasaid dán gilli.

- Gielda galgá viggat gávdnat bargiid geat máhttet sámeigiela das gos lea dárbu ovttaskasa aktavuodain eiseválddiin.

- Gielda galgá jus lea dárbu ordnet sierra áiggiid ja sierra báikkiid váldit vuostá ovttaskasa gii sámasta, ja vel atnit sierra telefodnaáiggiid.

- Gielda galgá fállat dasa gii gáibida vejolašvuoda oažžut oasi dahje mávssolaš oasi dan bálvalusas ja fuolaheamis man fállat boarrásiidfuolaheami rámaid siskkobealde bargiin geat máhttet sámeigiela. Dát galgá guoskat sihke dábálaš orruma nugo dikšo- ja fuolahusorruma.

- Gielda galgá dakkár fuolaheami rámaid siskkobealde váldit vára boarrásiid dárbbu seailuhit iežaset kultuvrralaš identitehta.

- Gielda galgá dieđihit dasa guhte ohcá veahki boarrásiidfuolaheami rámaid siskkobealde vejolašvuoda dakkár bálvalussii ja fuolaheapmái sámigillii.

- Gielda galgá fállat mánáide saji ovdaskuvllas gos olles dahje mávssolaš oassi oahpahusas jođihuvvo sámigillii, dát dahkko vuosttažiin Sámeskuvlastivrra bokte mii lea váldoolmmái doibmii.

Jáhkámáhki gieldda diehtujuohkingeatnegasvuodta našuvnnalaš unnitloguide

Ulbmilat:

Ahte unnitloguin ja gielddaássiin leat buorit máhtut unnitlogugiellalága birra ja maid daid vuoigatvuodaid man ovttaskasain lea ja daid geatnegasvuodaid man gielddas leat. Ahte gielda fállá diehtujuohkimiid sámigillii ja ruoŋagillii sihke ruovttosiiddus ja digitálalaččat ja prentejuvvon materiálain. Diehtujuohkin mánáide- ja nuoraide galgá erenoamážit heivehuvvot sin eavttuide.

Njuolggadusat - ja doaibmabijut

- Bistevaččat jorgalit áigeguovdilis materiálad

- Bistevaččat ođasmahttit gieldda ruovttosiiddu ja sosiála mediaid áigeguovdilis materiálain

- Dieđihit lánkaásahusa vuoigatvuodaid ja geatnegasvuodaid birra siskkáldasat gieldda organisašuvnnas

Unnitlogugiellajoavku ja iežá ráđđehallanforumat

Jáhkámáhki unnitlogugiellajoavkkus leat vihtta ovddasteaddji, golbma ovddasteaddji mat nammaduvvojit gielddastivrras ja okta ovddasteaddji goabbat mat nammaduvvojit čearuin ja sámeservviin gielddas. Unnitlogugiellajoavku lea gieldda

deháleamos ráđđehallanforum našuvnnalaš unnitlogugiela bargui muhto maid iežá ráđđehallanforumat galget gávdnot. Unnitlogugiellajoavku dohkkehit dahje hilgut vel geavaheami daid stáhtajuolludemiin maid gielda ožžo. Veahkkin sin beaivválaš barggus unnitlogugiellajoavkkus lea unnitlogugiellagiedáhalli.

Giieldastivrra ságadoalli ja gielddahoavda ráđđehallet unnimusat guktii jahkái ságadolliiguin čearuin Jáhkámáhki gielddas áigequovdilis áššiin.

Gielda sáhtta muđui doallat rabas ráđđehallamiid álbmotságastallamiid hámis áigequovdilis áššiin. Ráđđehallan mánáiguin ja nuoraiguin galgá erenoamážit dollot áššiin mat gusket sin ja vuogi mielde mii lea heivehuvvot sinsiidda.

Unnitlogugiellaruđaid geavaheapmi

Gielda lassegolut:

Unnitlogugiellaruđat Jáhkámáhki gielddas galget vuosttažiin geavahuvvot:

- Gielddalaš láhkamearriduvvon lassegoluide bijuide ovdaskuvladoaimmas ja boarrásiidfuolahusas gielddas. Dát bijut galget leat buorrin sámi geavaheddjiide.
- Girjerádjosa materiálaid oastimis našuvnnalaš unnitlogugielaide, erenoamážit sámigillii ja mánáide.
- Golut mat gusket jorgaleami, dulkoma ja sullasaččaid sámegillii mii gáibiduvvo vai gulahallan gaskal Jáhkámáhki gieldda eiseváldin ja ovttaskasaid ja maid diehtujuohkin álbmogii.
- Golut gártet našuvnnalaš unnitloguid, diehtujuohkinbijut ja galben, ráđđehallamat ja iežá golut unnitlogupolitihkalaš barggus.

Olgguldassat ohcamušat:

Jus báhcá unnitlogugiellaruhta de sáhttet nuppát vuorus olgguldassat bealit ohcat ruđaid bijuide ja proševttaide dain ruđain. Dát bijut ja proševttat galget ovddimusat dáhpáhuvvat Jáhkámáhki gielddas geográfalaš guovlun ja áigumušain nannen sámigiela geavaheami dahje muđui atnit garra čatnosa sámi gillii ja kultuvrii gielddas. Proševttat ja bijut maid vuoruhit leat:

- Oahpahusbijut ja proševttat mat gusket sámigiela (vuosttamužžan julev- ja davvisámigiela ja dan maŋŋil dat iežá gielat). Mánáid- ja nuoraid ja vuorrasiid galgá vuoruhit.
- Buvttadeapmi oahppaneavvuin sámigillii, ii gal stáhtalaš eiseváldiin, oaivvilduvvon ovdaskuvllii ja ohppiide vuolit agiin.
- Bijut ja proševttat mat ealáskahttet geavaheami sámi gielas ja sámi kultuvrras. Mánáid- ja nuoraid ja vuorrasiid galgá vuoruhit.

Ohcamušat galget sisdoallat budjeahta, duogáža ja áigumuša bidjui dahje prošektii. Ruđat dáid bijuide dahje proševttaide galgá rekvirerejuvvot jagi siste mearrádusa

rájis dahje dan áiggis man unnitlogugiellajoavku mearrida. Čilgehus golahan ruđain galgá guođđit unnitlogugiellajovkui.

Olgguldas ohcamušat:

Valáštallandoaluid čađaheapmái, musihkkabuvttadeapmái ja dakkáriidda čujuhuvvo ohcamuš kultur- ja astoáigelávdegoddái. Spiehkastagat sáhttet dahkkot jus guoská goluid jorgalemiide materiálain ja/dahje dulkomiidda sámigillii.